

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางสังคมของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมเนื้อหาในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยามนุษย์
2. แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์
3. แนวคิดเรื่องผู้นำท้องถิ่น
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ ความรู้ และความเข้าใจ
5. แนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
6. ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

2.1 แนวคิดเรื่องนิเวศวิทยามนุษย์

มนัส สุวรรณ (2539) กล่าวว่าระบบนิเวศทุกระบบย่อมมีขีดจำกัดของธรรมชาติอยู่ (Carrying Capacity) ถ้ามนุษย์ทำกิจกรรมใดเกินขอบเขตของธรรมชาติแล้ว ย่อมเกิดผลเสียต่อมนุษย์มากกว่าผลดี ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพป่าให้เป็นพื้นที่เพาะปลูก เมื่อป่าที่มีลักษณะดินเหมาะแก่ การเพาะปลูกถูกเปลี่ยนไปใช้ทำการเพาะปลูกจนหมดสิ้น หากจะยังเปลี่ยนแปลงสภาพป่าที่เหลืออยู่เพื่อเพาะปลูกต่อไปก็จะเป็นการสร้างความไม่สมดุลทางธรรมชาติและยังเกิดผลเสียต่างๆ แก่มนุษย์ในไม่ช้า เช่นการพังทลายของดิน อากาศไม่บริสุทธิ์ ฝนตกไม่ต้องตามฤดูกาล เป็นต้น ในสถานการณ์ปัจจุบันจากการที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดจนการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยพื้นฐานมากขึ้น ทำให้เกิดแรงกดดันให้เกิดปัญหาการขาดแคลนและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมนั้นมิได้ก่อปัญหาไปทุกประเด็น มีหลายกรณีและหลายพื้นที่ที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ กล่าวคือมนุษย์และสิ่งแวดล้อมมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความมั่นคงและความสมดุลของระบบนิเวศ

ประเวศ วะสี (2538) กล่าวว่า มนุษย์เกิดมาจากธรรมชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่มนุษย์ก็แยกตัวหรือทำตัวเหมือนธรรมชาติ แล้วมีความต้องการซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด อีกทั้งเป็นความต้องการที่อยู่เหนือธรรมชาติ เกิดการทำลายธรรมชาติโดยมนุษย์ ซึ่งจะกลายเป็นวิถีการ

ทำลายมนุษย์เองในที่สุดแต่ความเป็นมนุษย์ยังมีอีกมิติหนึ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในศักยภาพอันยิ่งใหญ่ซึ่งคนทุกคนควรพัฒนาศักยภาพนี้ โดยการขยายจิตใจให้ใหญ่ที่จะเชื่อมโยงกับธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ เกิดการพัฒนาทางจิตวิญญาณ บรรลุอิสรภาพ ความสุข ความรัก ความงาม มิตรภาพ ศานติสุข และความสร้างสรรค์ อันไม่มีขีดจำกัดที่จะไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกย่อมมีความสัมพันธ์กัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นที่อยู่อาศัยไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ฉะนั้นมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก โดยแยกกันไม่ออก และมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทยในปัจจุบัน ถือได้ว่าอยู่ในภาวะวิกฤต เพราะมนุษย์เป็นผู้ทำลายเพื่อสนองต่อความต้องการบริโภคที่มากขึ้น ส่งผลเสียหายต่อภาวะแวดล้อม โดยการปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อมในปริมาณมากเกินไปที่ธรรมชาติจะรองรับได้

2.2 แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งทีว่ำนมนุษย์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงานและกำลังงานมนุษย์ซึ่งทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด และประหยัด โดยใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและสูญเปล่าน้อยที่สุด รวมทั้งกระจายการใช้ประโยชน์ให้แก่มหาชนโดยทั่วถึงกันด้วย ทั้งนี้จะต้องเข้าใจว่า การอนุรักษ์ไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่จะต้องทะนุบำรุงและนำทรัพยากรมาใช้ให้ถูกต้อง เหมาะสมตามกาลเทศะ และพยายามให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดด้วย (นิวัตติ เรื่องพานิช, 2530)

สมนึก อ่องเอิบ (2519) กล่าวว่าไว้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ให้เกิดความรักความหวงแหนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรอย่างใดอย่างหนึ่งจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่นในเวลาเดียวกันด้วย และจำเป็นอย่างยิ่งที่มนุษย์ต้องมีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติและนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาช่วยในการใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างประหยัด เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถอำนวยประโยชน์แก่มวลมนุษย์ให้มากที่สุด และนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

ประเทศไทยเริ่มมีมาตรการป่าไม้โดยบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมืออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในสมัยที่มีการจัดตั้งกรมป่าไม้เมื่อวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2439 เช่น พระราชบัญญัติประกาศการรักษาป่า ร.ศ. 116 พระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 ลักษณะกฎหมายดังกล่าวเป็นการควบคุมการตัดไม้แต่เพียงเพื่อมิให้ทำลายป่าโดยไม่จำเป็น ต่อมามีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการ

ป่าไม้ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นเรียกว่า พระราชบัญญัติป่าไม้ 2484 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บทที่คุ้มครองและอนุรักษ์ป่าไม้แบ่งเนื้อหาเป็น 8 หมวดคือ 1) การทำไม้และเก็บของป่า ประกอบด้วยบทบัญญัติเรื่องการกำหนดไม้และของป่าหวงห้าม ค่าภาคหลวง และขนาดจำกัด 2) トラประทับไม้ 3) ไม้และของป่าระหว่างการเคลื่อนที่ประกอบ การนำเคลื่อนที่ การควบคุมไม้ในลำน้ำ 4) การควบคุมการแปรรูปไม้ 5) การแผ้วถางป่า 6) หมวดเบ็ดเตล็ด 7) บทกำหนดโทษ และ 8) การรักษาพระราชบัญญัติ นับได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมากมาจนกระทั่งทุกวันนี้

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายแล้วทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรแต่ละชนิดให้ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเวลาและสถานที่ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมก็ได้ ไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตที่ดีของประชาชนในรุ่นของเราเท่านั้น แต่ยังเป็นภาระเพื่อลูกหลานในอนาคต เพื่อให้ได้รับมรดกจากบรรพบุรุษอย่างเป็นธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะสำเร็จลงได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย

2.3 แนวคิดเรื่องผู้นำท้องถิ่น

2.3.1 แนวคิดเรื่องผู้นำ

เป็นผู้ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าเมื่อเกิดการรวมกลุ่มของมนุษย์แล้ว สิ่งที่เกิดตามมาหลังจากการเกิดกลุ่มที่เสี่ยงไม่ได้คือ การเกิดผู้นำกลุ่มขึ้น ได้มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดของผู้นำดังนี้

Ralph M, Stogdill (อ้างใน ฉวีคุณัย อินทรสุขศรี, 2534) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเป็นผู้นำนั้นเป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเป็นผู้นำจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น (ผู้ตาม) ถ้าหากปราศจากผู้ตามแล้วคุณสมบัติของการเป็นผู้นำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไม่มีควาหมาย กระบวนการของการเป็นผู้นำจะเกี่ยวข้องกับการจัดสรรอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้นำและสมาชิกของกลุ่ม ผู้นำสามารถใช้อิทธิพลกับผู้ตาม นอกเหนือจากการสั่งการที่เป็นไปตามอำนาจที่มีต่อผู้ตาม

กักร ธิตลาด (2535) ได้กล่าวถึงผู้นำว่า หมายถึงบุคคลที่ริเริ่มหรือส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มเป็นไปด้วยดี

Krech Crutchfield and Ballachcy (อ้างใน ประสิทธิ์ กองจันทร์, 2536) ได้กำหนดบทบาทของผู้นำไว้ 14 ประการ

1. ผู้นำในฐานะเป็นผู้บริหาร คนที่เป็นผู้นำนั้นส่วนมากจะเป็นผู้บริหารองค์กรด้วย
2. ผู้นำในฐานะเป็นผู้วางแผน แผนทุกอย่างขององค์กรนั้นอาจเกิดจากความคิดของสมาชิกร่วมกัน แต่บุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวางแผนเป็นอย่างดี
3. ผู้นำในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบาย เป็นสิ่งจำเป็นที่นโยบายส่วนหนึ่งขององค์กรจะต้องมาจากผู้นำเพื่อเป็นทิศทางในการดำเนินงาน
4. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ชำนาญการ ถึงแม้ผู้นำไม่จำเป็นต้องรู้เรื่องต่างๆ ลึกซึ้งทุกเรื่อง ไปแต่ผู้นำจะต้องสามารถรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเชี่ยวชาญ
5. ผู้นำในฐานะของกลุ่มเพื่อติดต่อภายนอก บทบาทดังกล่าวนี้เราจะพบเห็นอยู่เสมอในการเจรจา ติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ ผู้ที่ทำหน้าที่นี้มักจะเป็นผู้นำของกลุ่ม
6. เป็นผู้นำในฐานะเป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายใน ความสัมพันธ์หรือ ความสามัคคีภายในหน่วยงานเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ผู้นำจึงมักเป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม
7. ผู้นำในฐานะที่เป็นผู้ให้คุณให้โทษในทางปฏิบัติจะพบว่าถ้าหากผู้นำไม่มีสิทธิหรืออำนาจที่จะให้คุณให้โทษ ก็จะรักษาความเป็นผู้นำได้ยาก
8. ผู้นำในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในหน่วยงานหรือกลุ่มย่อมมีการทะเลาะเบาะแว้งแตกความสามัคคี จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำที่จะต้องเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประสานรอยร้าวให้ได้
9. ผู้นำในฐานะบุคคลตัวอย่าง บุคคลที่มีความดีงาม มีความซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในศีลธรรมจะเป็นผู้นำที่ยั่งยืน
10. ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม ผู้นำที่เป็นตัวผู้แทน หรือเป็นเครื่องหมายความภาคภูมิใจของสมาชิกและได้รับอารยธรรม ผู้นำที่อยู่ในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่มนั้นย่อมเห็นภาพลักษณ์ของกลุ่ม
11. ผู้นำในฐานะตัวแทนรับผิดชอบผู้นำจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบในกิจกรรมทั้งหลายในปัจจุบันผู้นำมักจะมีกรรมกรที่ปรึกษา แต่ผู้นำจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจและรับผิดชอบโดยตรง จะปฏิเสธหน้าที่นี้ไม่ได้
12. ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ ผู้นำจะต้องมีอุดมการณ์สูงสุด หรืออุดมคติของตนเอง มิฉะนั้นจะเป็นผู้นำที่โลเลหาจุดยืนไม่ได้
13. ผู้นำในฐานะบิดาผู้มีความกรุณา ผู้นำจะต้องมีศีลธรรม คุณธรรม และมีความกรุณาอยู่เป็นนิจ
14. ผู้นำในฐานะผู้รับผิดชอบ ผู้นำจะต้องเป็นผู้กล้าทุ่มตัวลงเป็นผู้รับผิดชอบ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มอยู่ได้อย่างเป็นสุขแม้ว่าความผิคนั้นจะไม่ได้เกิดจากการกระทำของคนก็ตาม ผู้นำในลักษณะนี้จะได้รับการบูชาจากสมาชิก

2.3.2 แนวคิดเรื่องผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นอาจหมายถึง ผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการ อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับเลือกจากประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น โดยได้รับเงินตอบแทนประจำตำแหน่งเป็นรายเดือน และผู้นำท้องถิ่นแบบไม่เป็นทางการ อันได้แก่ บุคคลที่ประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล ให้ความเคารพ นับถือ เชื่อมโยง อันอาจหมายถึงข้าราชการที่ทำงานใกล้ชิดประชาชน เช่น เจ้าอาวาส ครูใหญ่ พัฒนาการ หัวหน้าสถานีอนามัยและประชาชนธรรมดา ซึ่งเป็นผู้นำในการทำงานร่วมกับประชาชนในหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นทั้งสองลักษณะนี้ ควรที่จะเข้ามามีบทบาทอันสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

กระทรวงมหาดไทย (อ้างในอาษา เหมสุวรรณค์, 2521) นับได้ว่าเป็นกระทรวงที่มีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก มีหน่วยงานและบุคคลระดับต่างๆ ที่ปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนรวมทั้งการใช้หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ อาทิ เช่น “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” ซึ่งเป็นพนักงานฝ่ายปกครอง ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 และได้ชื่อว่าเป็นผู้นำระดับพื้นที่ สามารถนำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ นโยบายตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล ซึ่งมุ่งหมายจะให้ราษฎรทั่วประเทศปฏิบัติตามนั้น หากขาดกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยเหลือแล้ว ย่อมไม่มีทางสำเร็จได้อย่างแท้จริง เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมและราษฎรเคารพนับถือ การที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แนะนำ ชักจูง หรือบอกกล่าวให้ทำสิ่งใดย่อมจะเต็มใจปฏิบัติตามมากกว่าจัดขึ้นแต่วิธีการดำเนินงานต้องค่อยเป็นค่อยไปเพราะว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลง ทักษะคติของคน ตลอดจนการยอมรับในคุณค่าต่างๆ ภายในเวลาอันสั้นได้

จากคู่มือปฏิบัติงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2541) ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลงวันที่ 1 กันยายน 2525 มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการกระทำผิดต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ภายในเขตท้องที่รับผิดชอบ เช่น การทำไม้หวงห้ามโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือมีไม้หวงห้ามที่ยังไม่ได้แปรรูปไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย การเก็บหรือทำอันตรายของป่า สัตว์ป่าหวงห้าม โดยไม่ได้รับอนุญาต การแปรรูปโดยไม่ได้รับอนุญาต การเคลื่อนย้ายไม้เรือนเก่าโดยไม่ถูกต้อง ไม้เรือนเก่าหรือเครื่องใช้เก่า การขนย้ายต้องมีใบอนุญาต การบุกรุกทำลายป่า โดยการเข้าไปก่อสร้าง แล้วยาง เสาป่าหรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเกี่ยวกับการบุกรุกทำลายป่า กระทรวงมหาดไทยได้สั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสอดส่องดูแลพื้นที่ป่าไม้ในความรับผิดชอบ เมื่อพบว่าป่าไม้ในเขตท้องที่ถูกรุกทำลาย ให้รายงานอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจทราบโดยเร็ว

สรุปได้ว่าผู้นำท้องถิ่นนั้นเป็นกระบวนการของการสั่งการและการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรม

ต่างๆ ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นผู้บริหาร เป็นบุคคลที่มีความดีงาม มีความเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์สุจริตและอยู่ในศีลธรรมและมีความสามารถในการวางแผน กำหนดนโยบายต่าง ๆ ตลอดจนควบคุม ดูแลในการดำเนินงานภายในทุกอย่างได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังคอยประสานติดต่อหน่วยงานภายนอก และเป็นตัวแทนรับผิดชอบในกิจกรรมทั้งหลายโดยตรง

2.3.3 อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ได้ตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ให้ตรงกับวิธีการปกครองที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รัตนโกสินทรศก 116 ของเดิมแห่งใดที่ยังใช้ได้ให้คงไว้แห่งใดที่เก่าเกินกว่าวิธีปกครองทุกวันนี้ก็แก้ไขให้ตรงกับเวลาโดยยึดพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้เป็นหลักสืบไป

สมศักดิ์ พลภักดิ์ (2528 อ่างใน มงคล สุภิส, 2536) กล่าวว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่มากมาย มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถึง 25 กรม 109 หน่วยงาน แต่ภารกิจในส่วนของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์นั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ ดังนี้

1. ช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้
2. ดูแล และรับฝากของกลางที่ยึดได้ และอยู่ในระหว่างดำเนินคดี
3. ดูแลรักษาป่าคุ้มครอง และป่าสงวนของทางราชการ
4. ช่วยเหลือ ตรวจตรา และห้ามปรามราษฎรไม่ให้แผ้วถางป่าหวงห้าม ตลอดจนการลักลอบตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต
5. ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

2.3.4 อำนาจ หน้าที่ ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยุคใหม่

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2542) กล่าวในหัวข้อเรื่อง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยุคใหม่ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้เร่งรัดการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในด้านการปกครอง และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม ด้านการอำนวยความสะดวก วัฒนธรรม และด้านการบริการประชาชน
2. การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในกรณีฉุกเฉินเมื่อมีสาธารณภัย ภัยทางอากาศ หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น และยังไม่มีการป้องกันหรือระงับให้ทันท่วงที กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจเข้าจัดการ

ใดๆ และสั่งให้บุคคลใดเข้าช่วยเหลือเท่าที่จำเป็น เพื่อขจัดภัยเช่นว่านั้น ไปพลางก่อนจนกว่าผู้อำนวยการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนเขตท้องที่จะมาอำนวยความสะดวกแทน แต่ไม่ให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่และทรัพย์สินของทางราชการทหาร

3. การปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจในพื้นที่ โดยการส่งเสริม สนับสนุน และประสานให้หน่วยงานดังกล่าวสามารถปฏิบัติงานได้ตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่ออำนวยประโยชน์สุขให้กับราษฎรอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนติดตาม สอดส่อง ดูแล การปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย และเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องถิ่นและท้องถิ่นนั้นๆ

4. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยกระบวนการประชาคมด้วยการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น เร่งเร้า ให้เกิดการรวมกลุ่ม เครือข่าย ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ พึ่งพาตนเองได้

5. การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ โดยรับผิดชอบดำเนินการและประสานงาน รวบรวมแผนงาน/โครงการ สนับสนุนบุคคลและองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ในการดำเนินงานตามโครงการฯ ปฏิบัติตามมติคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการฯ ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ

6. การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐและของกระทรวงมหาดไทย โดยเป็นผู้นำนโยบายของรัฐบาล และของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติในพื้นที่ให้สัมฤทธิ์ผล

กล่าวโดยสรุปได้ว่าอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน คือเป็นผู้เร่งรัดการปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ย่อมมีส่วนในการกำหนดความต้องการ ทำแผนเลือกโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของท้องถิ่นในรูปแบบพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น เป็นผู้นำประชาสัมพันธ์ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ เมื่อมีผู้บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าในเขตการปกครองที่ตนรับผิดชอบ ป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ในกรณีฉุกเฉินเมื่อมีสาธารณภัย หรือการก่อวินาศกรรมเกิดขึ้น โดยจะปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจในพื้นที่ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการส่งเสริม สนับสนุน กระตุ้น เร่งเร้า ให้เกิดการรวมกลุ่ม เครือข่าย ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยเป็นผู้นำนโยบายของรัฐบาล และของกระทรวงมหาดไทยไปปฏิบัติในพื้นที่ให้สัมฤทธิ์ผล

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ ความรู้และความเข้าใจ

2.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้

ไพบูลย์ เทวรักษ์ (2529) ได้เสนอแนวคิดเรื่องการรับรู้ว่าเป็นการตีความหมายสิ่งเร้าจากการสัมผัสของประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นการรับเอาข้อมูลไปสู่กระบวนการรับรู้ การจำ การคิด และการตัดสินใจ ที่จะเป็นแนวทางไปสู่การทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาศัยประสบการณ์เดิมหรือการเรียนรู้และการคิดเข้ามาช่วย

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการรับข่าวสาร ข้อมูล แล้วนำมาจัดระเบียบ แปลความหมายตัวกระตุ้นออกมาเป็นภาพตามที่มีอยู่ในสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวมนุษย์ การรับรู้ จึงเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

การรับรู้ คือ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การลิ้มรส การได้กลิ่น ในเหตุการณ์หรือเรื่องราวบางสิ่งบางอย่าง รวมถึงการรู้สึกถึงความสัมพันธ์ต่าง ๆ แล้วทำการจัดระเบียบ แปลความหมายนั้น ๆ จากประสบการณ์

สมัย จิตหมวด (2525) ได้ให้ความหมายของการรับรู้ไว้ว่า เป็นอาการสัมผัสที่มีความหมาย (Sensation) และการรับรู้เป็นการแปลหรือตีความหมายแห่งการรับสัมผัสที่ได้รับออกมาเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมายอันเป็นสิ่งที่รู้จักและเข้าใจกันและในการแปลหรือความหมายของการสัมผัสนั้น จำเป็นที่อินทรีย์จะต้องใช้ประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิม หรือความชัดเจนที่มีมาแต่หนหลัง

ทองหล่อ สุวรรณภาพ (2521) อธิบายว่าการรับรู้คือการแปลหรือตีความหมายของการสัมผัส หรืออาการสัมผัสที่คนได้รับมาเป็นหนึ่งสิ่งใดที่มีความหมาย ซึ่งการรับรู้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ทักษะ และความหวังของผู้สื่อสารที่จะสื่อความหมายให้ผู้รับสารได้เข้าใจแล้วเกิดเป็นความรู้แล้วตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับ ตามความเข้าใจและความรู้สึกของตนเอง ซึ่งสามารถรับรู้โดยผ่านโสตประสาททั้ง 5 ของมนุษย์ คือ หู ตา จมูก ลิ้น และสัมผัส

ชัยพร วิชาวุธ (2525) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการตีความสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน และสิ่งที่รู้สึกด้วยประสาทสัมผัสอื่นๆ เพื่อให้รู้ว่าเป็นอะไร สิ่งที่รับรู้มีทั้งที่เป็นวัตถุ มนุษย์ด้วยกันและความเป็นไปภายในจิตใจของเราเอง

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2532) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้า ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์เดิมด้วย

สถิต วงศ์สุวรรณ (2525) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการรับรู้ไว้ 4 ประการ คือ

1. การรับรู้เป็นสิ่งทั่วไป มนุษย์จะมีการรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย แม้ว่าการรับรู้ในสิ่งเดียวกันของแต่ละบุคคลอาจต่างกันก็ตาม แต่มนุษย์ก็มีเครื่องมือในการรับรู้เหมือนกัน

2. การรับรู้เป็นสิ่งที่บุคคลเลือกเฉพาะสำหรับตัวเอง ถึงแม้จะเป็นการรับรู้ในเหตุการณ์เดียวกัน แต่เราไม่สามารถสรุปได้ว่า แต่ละบุคคลจะรับรู้ในเหตุการณ์นั้นเหมือนกัน เนื่องจากบุคคลย่อมมีภูมิหลังและประสบการณ์ต่างกัน

3. การรับรู้เป็นสิ่งที่แสดงออกในสภาวะปัจจุบัน เนื่องจากมีข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ทำให้บุคคลต้องมีการรับรู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและทำให้เกิดความรู้ควบคู่ไปด้วยเสมอ

4. การรับรู้เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายแน่นอน และสามารถสังเกตถึงการรับรู้ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีการแสดงออกระหว่างหลาย ๆ คน หรือภายในกลุ่ม จึงทำให้มองเห็นได้ชัดว่าบุคคลนั้นมีการรับรู้ในสถานการณ์นั้นอย่างไร

การนำการรับรู้ไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การรับรู้จากสิ่งแวดล้อมภายนอก ควรจัดให้มีสิ่งเร้าภายนอกมากระตุ้นให้ชาวบ้านมีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ให้เหมาะสมกับสภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น ภาพถ่าย วีดีโอ หรือภาพยนตร์ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและโทษภัยที่ตามมาเมื่อขาดป่าไม้ ซึ่งมีผลต่อมนุษย์โดยตรง

2. การรับรู้จากสิ่งแวดล้อมภายใน เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจแก่นั้น ผู้ใหญ่บ้านให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีตระหนักต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่เสมอ โดยกล่าวถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทุกครั้งที่มีการประชุมหรือมีการประชาสัมพันธ์หรือเสียงตามสายในช่วงประกาศข่าวเพื่อตอกย้ำในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และประโยชน์ของป่าอยู่เสมอ

กระบวนการรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งโดยตั้งใจหรือโดยไม่ตั้งใจ จะเกิดมากขึ้นตามประสบการณ์ที่สั่งสมมา มนุษย์ไม่สามารถให้ความสนใจกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้หมด แต่จะเลือกรับรู้เพียงบางส่วนเท่านั้น และรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวต่างกัน ดังนั้นเมื่อได้รับข่าวสารเดียวกัน ผู้รับสารสองคนอาจให้ความสนใจและรับรู้สารเดียวกันต่างกัน โดยทั่วไปการรับรู้ที่แตกต่างกันเกิดจากอิทธิพลหรือตัวกรอง บางอย่าง

การรับรู้ของบุคคลเป็นผลมาจากความสามารถทางกายภาพของบุคคล การเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม และลักษณะทางจิตวิทยาของบุคคล เนื่องจากมนุษย์มีการรับรู้ต่างกัน ความล้มเหลวของการสื่อสารจึงอาจเกิดขึ้นได้ การรับรู้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ทศนคติ และความหวังของผู้สื่อสาร การรับรู้เป็นกระบวนการทางจิตที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ได้รับ เป็นกระบวนการเลือกรับสาร การจัดสารเข้าด้วยกัน และการตีความสารที่ได้รับ ตามความเข้าใจและความรู้สึกของตนเอง มนุษย์สามารถรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น สัมผัส

2.4.2 แนวคิดความรู้ ความเข้าใจ

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธี (2535) กล่าวว่าความรู้ ความเข้าใจ หมายถึงการระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้ว และรวมถึงการจำเนื้อเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในแต่ละเนื้อหาวิชา และที่เกี่ยวพันกับเนื้อหาวิชานั้นด้วย เช่น ระลึกหรือจำได้ถึงวัตถุประสงค์ วิธีการ แบบแผน และเค้าโครงเรื่องนั้น ๆ

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2536) กล่าวว่าความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้อาจโดยการฝึกหรือการมองเห็น ได้ยิน จำ ได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้างและวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

สมุทฺร เซ็นเขาวนิช (2530) กล่าวว่าความเข้าใจเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาและประสบการณ์หลาย ๆ ด้านของแต่ละคน ความเข้าใจถือเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งของการอ่าน ถ้าอ่านแล้วไม่เกิดความเข้าใจ ก็อาจกล่าวได้ว่าการอ่านที่แท้จริงยังไม่เกิดขึ้น ความเข้าใจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ความเข้าใจแบบทันที เป็นความเข้าใจที่ต้องอาศัยความรู้ ความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนใช้เป็นส่วนใหญ่ จะต้องเข้าใจความหมายที่สำคัญ ๆ ของสำนวนและประโยคที่ผู้เขียนใช้
2. ความเข้าใจแบบไตร่ตรอง เป็นความเข้าใจที่ต้องอาศัยความรู้ ทักษะและความสามารถในหลาย ๆ ด้านเป็นหลักใหญ่ เพื่อที่จะได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือทำความเข้าใจต่าง ๆ ได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของผู้เขียนว่าต้องการที่จะอธิบายชี้แจง สั่งสอน ชักจูง หรือให้ความเพลิดเพลิน นอกจากนี้ยังต้องสามารถพิจารณาไตร่ตรอง หาข้อสรุป ความหมาย ให้เป็นไปตามความนึกคิดที่ผู้เขียนต้องการ ความเข้าใจแบบนี้จะต้องพึงเหตุผล อาศัยการเปรียบเทียบระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ หรือสิ่งที่เคยพบเห็นมาแล้วในชีวิตเป็นสำคัญ

สำเริง บุญเรืองรัตน์ (2526) ได้ให้ความหมาย ความรู้ หมายถึงความสามารถของสมองที่เก็บรักษา หรือ ทรงไว้ซึ่งข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวทั้งปวงที่ผู้เรียน ได้ประสบมา และความเข้าใจ หมายถึงความสามารถในการอธิบายความรู้ หรือข้อเท็จจริง ในรูปแบบที่มีเค้าเหมือนเดิม และสามารถเอาข้อเท็จจริงต่างๆ มาสัมพันธ์กันเป็นอกรูปแบบหนึ่ง จนถึงขยายความสัมพันธ์นั้นๆ ออกไปให้กว้างจากข้อเท็จจริงเดิม

โสภา ชูพิกุลชัย และอรทัย ชื่นมณุษย์ (2516) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่า เป็นการรับรู้ การจำและเข้าใจในเรื่องราว ที่เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ เกิดจากประสบการณ์และทัศนคติต่างๆ ที่ได้เรียนมาเกี่ยวกับลักษณะของสิ่งนั้นๆ บวกกับการตีค่าสิ่งของนั้นกับความรู้ที่มีอยู่

การแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องดำเนินการปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน

และประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจ เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วร่วมมือกันแก้ไขด้วยจิตสำนึกรับผิดชอบว่าเป็นปัญหาสำคัญของชาติที่ทุกคนต้องช่วยกันแก้ไขเพราะเท่าที่ผ่านมาประชาชนไม่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่อีกเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการขาดความรู้ด้วยการศึกษาทำให้มีโอกาสน้อยในการเลือกประกอบอาชีพ ผู้ที่ยากจนและอยู่ใกล้ป่าจึงลักลอบตัดไม้ ขายบ้าง รับจ้างตัดไม้ให้นายทุนบ้าง ทำให้เกิดความหย่อนยานในการใช้มาตรการทางกฎหมาย ผู้ละเมิดกฎหมายไม่ได้รับการลงโทษหรือได้รับการลงโทษแล้วแต่ไม่สมอกับความผิดที่ทำไปเช่น เจ้าหน้าที่ไม่ทำการจับกุมผู้ลักลอบตัดไม้แล้วแปรรูปนามาสร้างบ้านแล้วขายในลักษณะของไม้เรือนเก่าจนเป็นอาชีพอยู่ได้ในสังคมและไม่ได้รับการลงโทษ

กล่าวโดยสรุป ความรู้ความเข้าใจ จึงหมายถึง ความสามารถในการรับรู้ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาและเก็บรวบรวมไว้เพื่อจะได้นำไปวางแผนหรือพัฒนาในส่วนที่จะให้คนในหมู่บ้าน ตำบล และชุมชนใกล้เคียงช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อุทุมพร ทองอุไทย (2533) ได้ให้ความหมายของความรู้ คือ พฤติกรรมตามสภาพการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นการจำไม่ว่าจะเป็นการระลึกได้ หรือการระลึกถึง ส่วนความเข้าใจหมายถึง ขั้นตอนสำคัญของการตีความหมายโดยอาศัยความสามารถทางสมองและทักษะ ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการแปลความ การตีความ และการสรุปอ้างอิง

บลูมและคณะ (1971 อ้างใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2537) ได้จัดระดับความรู้ ตามวัตถุประสงค์ ที่เกี่ยวกับความรู้ ความคิด และการนำความรู้ไปประยุกต์ ดังนี้

1. ความรู้ เป็นความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความของสิ่งต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่จะใช้เกี่ยวกับเฉพาะสิ่ง
2. ความเข้าใจ หมายถึง การมีความเข้าใจในความรู้ที่เรียน โดยสามารถอธิบายคำพูดของตนเอง
3. การนำความรู้ไปประยุกต์ หมายถึง ความสามารถที่จะนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
4. การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถแบ่งการเรียนรู้ออกเป็นส่วนย่อย และแสดงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยเหล่านั้น
5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถที่จะรวบรวมสิ่งที่เรียนรู้หรือประสบการณ์เข้าเป็นสิ่งใหม่
6. การประเมินผล หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ความรู้ที่เรียนมาในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ได้เรียนรู้

เทคนิควิธีและเครื่องมือที่ใช้วัดและการประเมินผลนั้น มีมากมายหลายชนิดที่รู้จักกันทั่วไป ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การให้ปฏิบัติ การศึกษากรณี การให้จินตนาการ การใช้แบบสอบถาม และการทดสอบ

2.5 แนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำกฎหมายมาใช้บังคับคือ องค์กรของรัฐ และการใช้บังคับนั้นมาจากทฤษฎีการใช้อำนาจรัฐ หมายถึง อำนาจของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อำนาจดังกล่าวนี้ใช้ในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคง ความสงบสุข และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ในรัฐ โดยมีวิธีการใช้อำนาจรัฐในรูปของการออกกฎหมายในระดับต่าง ๆ ขึ้นมา และการบังคับใช้กฎหมาย

จากประมวลพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญา (พ.ศ. 2465 – 2540) สำหรับพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ พนักงานสอบสวน หมวดที่ 2 กฎหมายเกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ จึงเป็นกฎหมายมหาชนที่มีเจตนารมณ์เพื่อใช้เป็นกฎหมายป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ มิให้ถูกทำลาย หรือป้องกันผลประโยชน์ของรัฐและการใช้อำนาจอื่น โดยมีขอบของบุคคลในสังคม และยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ป้องกันภัยให้แก่สังคมที่มีประสิทธิภาพดีกว่ามาตรการอื่น ๆ เนื่องจากในกฎหมายอาญาจะกำหนดบทลงโทษไว้เพื่อใช้ลงโทษผู้ที่มีพฤติกรรมอันเป็นการทำร้ายสังคมและส่วนรวม ดังนั้นกฎหมายจึงเป็นฐานรองรับการใช้อำนาจของรัฐที่สำคัญ ที่จะนำมาใช้บังคับให้มีประสิทธิผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป โดยมีสาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าว ดังนี้

ข้อหาหรือฐานความผิด	องค์ประกอบของความผิด	ตามมาตรา	อัตราโทษ
<p>1. ก) ยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบ</p> <p>ข) ก่อสร้างแผ้วถางหรือเผาป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบ</p> <p>ค) ทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ</p> <p>ง) เก็บหาของป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบ</p> <p>จ) กระทำการอันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติโดยมิชอบ</p>	<p>ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือครอบครอง ทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติเว้นแต่</p> <p>1) ทำไม้หรือเก็บหาของป่าตามมาตรา 15 เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยตามมาตรา 16 มาตรา 16 ทวิ หรือมาตรา 16 ตริ กระทำการตามมาตรา 17 ใช้ประโยชน์ตามมาตรา 18 หรือกระทำการตามมาตรา 19 หรือมาตรา 20</p> <p>2) ทำไม้หวงห้ามหรือเก็บหาของป่าหวงห้ามตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ (ม.31 ผู้โค่นล้มไม้มาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท</p> <p>ในกรณีความผิดมาตรานี้ ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่</p> <p>1) ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา ไม้หวงห้ามประเภท ข. ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ</p> <p>2) ไม้อื่นเป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกัน เกินยี่สิบต้น หรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม้เกินกว่าสี่ลูกบาศก์เมตร หรือ</p>	<p>ม.14, 31 (ม.14 แก้ไขเพิ่มเติม โดย ม.4 (ฉ.3) 2528 และ ม.31 แก้ไขเพิ่มเติม โดย ม.3 (ฉ.2) 2522)</p>	<p>จำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท(ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา หรือไม้หวงห้ามประเภท ข ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้หรือ ไม้อื่นเป็นต้น หรือเป็นท่อน อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างรวมกันเกิน 20 ต้น หรือท่อนหรือรวมปริมาตรไม้เกินกว่า 4 ลูกบาศก์เมตร หรือเสียหายแก่ต้นน้ำลำธาร</p> <p>จำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปีและปรับตั้งแต่</p>

ข้อหาหรือฐานความผิด	องค์ประกอบของความผิด	ตามมาตรา	อัตราโทษ
<p>2. ผู้รับอนุญาตไม่จัดให้คนงาน ผู้รับจ้าง หรือผู้แทนมีใบคู่มือตามกฎหมาย</p>	<p>3) ต้นน้ำลำธาร ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปีและปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท</p> <p>ในกรณีที่มีคำพิพากษาชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรานี้ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้น ได้ยึดถือครอบครองที่ดิน ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ชาติลามีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดคนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำผิด ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย ผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องจัดให้คนงาน ผู้รับจ้าง หรือผู้แทนของผู้รับใบอนุญาตหรือหนังสืออนุญาตมีใบคู่มือสำหรับทำการตามที่ได้รับอนุญาตตามแบบระเบียบ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง (ม.24)</p>	<p>ม.24, 32</p>	<p>สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท และศาลมีอำนาจสั่งให้ออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย)</p>
<p>3. ทำให้เสียหายหรือทำลายซึ่งหลักเขต ป้ายหรือเครื่องหมายที่จัดขึ้นตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติฯ</p>	<p>ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ซึ่งหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่นใด ที่จัดให้มีขึ้นตามพระราชบัญญัติ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ม.33)</p>	<p>ม.33(แก้ไขเพิ่มเติมโดย ม.4 (ฉ.2) 2522)</p>	<p>ปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ</p>
<p>4. ไม่ปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการเข้าไปการผ่านการใช้ทางหรือการนำสัตว์เลี้ยง</p>	<p>อธิบดีมีอำนาจออกระเบียบการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้</p>	<p>ม.18, 33 ทวิ (ม.18 และ ม.33 ทวิ แก้ไขเพิ่มเติมโดย ม.7</p>	<p>จำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำ</p>

ข้อหาหรือฐานความผิด	องค์ประกอบของความผิด	ตามมาตรา	อัตราโทษ
<p>เข้าไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติ</p> <p>5. ชักคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ออกจากป่าสงวนแห่งชาติให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติหรือให้รื้อแก้ไขสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพเขตป่าสงวนแห่งชาติ</p>	<p>1) การเข้าไป การผ่าน หรือการใช้ทาง</p> <p>2) การนำหรือปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไป</p> <p>ระเบียบตามวรรคหนึ่งจะใช้บังคับในเขตป่าสงวนแห่งชาติใดให้ประกาศ ณ ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการกำนัน และที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน ในท้องที่ที่ป่าสงวนแห่งชาตินั้นตั้งอยู่ (ม.18)</p> <p>เมื่อได้กำหนดป่าใดเป็นป่าสงวนแห่งชาติและรัฐมนตรีได้แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติขึ้นแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ดังต่อไปนี้</p> <p>1) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าสงวนแห่งชาติหรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงปรากฏหรือเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้</p> <p>2) สั่งเป็นหนังสือให้ผู้กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัตินี้หรือถอน แก้ไข หรือทำประการอื่นแก่สิ่งที่เป็นอันตรายหรือสิ่งที่ทำให้เสื่อมสภาพในเขตป่าสงวนแห่งชาติในเวลาที่กำหนดให้</p> <p>3) ยึด ทำลาย รื้อถอน หรือทำประการอื่น เมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตาม (2) ไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวผู้กระทำความผิดแต่หาตัวไม่พบ</p> <p>ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดดังกล่าวและเสียค่า</p>	<p>และม.9 (จ.3)</p> <p>2528)</p> <p>ม.25(1) หรือ (2), 33 ทวิ</p>	<p>ทั้งปรับ</p> <p>จำคุกไม่เกินหกเดือน ปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ</p>

ข้อหาหรือฐานความผิด	องค์ประกอบของความผิด	ตามมาตรา	อัตราโทษ
	<p>ใช้จ่ายเพื่อการนั้น ให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือออกค่าใช้จ่ายนั้นทั้งหมด หรือให้พนักงานเจ้าหน้าที่นำทรัพย์สินที่ยึดไว้ได้ออกขายทอดตลาด หรือขายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อชดใช้ค่าใช้จ่ายนั้น และให้นำความในมาตรา 1327 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้บังคับแก่เงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินนั้นโดยอนุโลม</p> <p>4) ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าสงวนแห่งชาติในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน (ม.26)</p>		

บันทึก

1. บทนิยาม

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“ป่า” หมายความว่า ที่ดิน รวมตลอดถึงภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมาย

“ป่าสงวนแห่งชาติ” หมายความว่า ป่าที่ได้กำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

“ไม้” หมายความว่า ไม้ทุกชนิดทั้งที่เป็นต้น กอหรือเถา ไม่ว่าจะขึ้นต้นหรือล้มลงแล้ว และหมายความรวมตลอดถึงราก ปุ่ม ตา หัว เหง้า เศษ ปลายหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของไม้ไม่ว่าจะถูกตัด ฟัน เลื่อย เสา ถาก ทอนซุด หรือกระทำโดยวิธีการอื่นใด

“ของป่า” หมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในป่า เป็นต้นว่า

- 1) ไม้ ฟืน ถ่าน เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ เมล็ด ผลไม้ หน่อไม้ ชันไม้และยาง ไม้
- 2) เห็ด ฮอร์น พง แยม ปรีอ คา กก กระจุค กกล้วยไม้ กูด เห็ดและพืชอื่น
- 3) ซากสัตว์ ไข่ หนึ่ง เขา นอ งา กราม ขนนาย กระดุก ขน รังนก ครั่ง รังผึ้ง น้ำผึ้ง ขี้ผึ้งและมูล

คำกล่าว

4) ดิน หิน กรวด ทราย แร่และน้ำมัน

“สัตว์เลี้ยง” หมายความว่า ช้าง ม้า ลา ล่อ โด กระบือ แพะ แกะ และสุกรที่มีเจ้าของ

“ทำไม้” หมายความว่า ตัด ฟัน ถอน โคน ถัด ถอน ผ่า ถาก ทอน ขุด หรือชักลากไม้ที่อยู่ในป่า หรือนำไม้ที่มีอยู่ในป่าออกจากป่าด้วยประการใด ๆ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมป่าไม้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

2. เหตุยกเว้นความผิดตามมาตรา 14,31

มาตรา 15 การทำไม้ หรือการเก็บหาของป่า ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้กระทำได้เมื่อได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประกาศ อนุญาตไว้เป็นคราว ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติแห่งหนึ่งแห่งใด โดยเฉพาะ

การอนุญาตให้เป็นไปตามแบบ ระเบียบ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 16 อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรี มีอำนาจอนุญาตให้อนุญาตให้บุคคลหนึ่งบุคคลใด เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยป่าสงวนแห่งชาติได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1) การเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตเป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ จะอนุญาตโดยให้ยกเว้น ค่าธรรมเนียมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่เห็นสมควรก็ได้

2) การเข้าทำประโยชน์เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ตามกฎหมายว่าด้วยแร่คราวละไม่เกินสิบปี โดยให้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องขอรับใบอนุญาตเก็บหาของป่า และไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงของป่าตามพระราชบัญญัตินี้สำหรับแร่ ดินขาว หรือหิน แล้วยแต่กรณี

3) การขออนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด โดยอนุมัติรัฐมนตรี

(ความในมาตรา 16 ถูกยกเลิกตามความในมาตรา 5 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่

3) พ.ศ. 2528 และให้ใช้ข้อความดังปรากฏอยู่แทน)

มาตรา 16 ทวิ ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมดหรือบางส่วน มีสภาพเป็นไร่ร้างเก่า หรือทุ่งหญ้า หรือเป็นป่าที่ไม่มีไม้มีค่าขึ้นอยู่เลยหรือมีไม้มีค่าที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย และป่านั้นยากที่จะกลับฟื้นคืนดีตามธรรมชาติ ทั้งนี้ โดยมีสภาพตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีกำหนดโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าป่าสงวนแห่งชาติในบริเวณดังกล่าวเป็นป่าเสื่อมโทรม

ถ้าทางราชการมีความจำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม ให้รัฐมนตรีประกาศ

กำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมทั้งหมดหรือบางส่วนเป็นเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ

ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ถ้าบุคคลใดได้เข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตดังกล่าว อยู่แล้วจนถึงวันที่ประกาศกำหนดตามวรรคสอง

1) เมื่อบุคคลดังกล่าวร้องขอ และอธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย เห็นว่า บุคคลนั้นยังมีความจำเป็นเพื่อการครองชีพ อธิบดีผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจ อนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลดังกล่าวทำประโยชน์และอยู่อาศัยต่อไปในที่ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยอยู่แล้วนั้น ได้แต่ต้องไม่เกินสี่สิบไร่ต่อหนึ่งครอบครัว และมีกำหนดเวลาคราวละไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี ทั้งนี้ โดยรับการยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับคราวแรก คราวต่อ ๆ ไป ต้องเสียค่าธรรมเนียม

2) บุคคลที่ได้รับอนุญาตตาม(1) อาจจะขออนุญาตปลูกป่า หรือ ไม้ยืนต้น ในที่ที่ตนเคยทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัย ในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติเพิ่มเติมจากที่ได้รับอนุญาตแล้ว โดยพิสูจน์ให้เห็นว่าตนมีความสามารถและเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะปลูกป่า หรือ ไม้ยืนต้นตามที่ขอเพิ่มนั้น ได้ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือ ให้ปลูกป่าหรือ ไม้ยืนต้นได้ แต่ต้องไม่เกินสามสิบห้าไร่ต่อหนึ่งครอบครัวและมีกำหนดเวลาคราวละ ไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ไม่เกินสามสิบปี และต้องเสียค่าธรรมเนียม ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

การได้รับอนุญาตตามวรรคสาม มิให้ถือว่าเป็นการได้มาซึ่งตามประมวลกฎหมายที่ดิน

ให้บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตามวรรคสาม (1) และสอง ได้ยกเว้นค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าสำหรับไม้ที่ได้ปลูกขึ้นภายในที่ที่ได้รับอนุญาต

บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจะต้องใช้ประโยชน์ในที่ดิน ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนด และจะให้บุคคลอื่นนอกจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวมิได้

ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตละทิ้งไม่ทำประโยชน์หรือไม่อยู่อาศัยหรือไม่อยู่อาศัยในที่ดินที่ได้รับอนุญาตติดต่อกันเกินระยะเวลาสองปี หรือยินยอมให้บุคคลอื่นนอกเหนือจากบุคคลในครอบครัวเข้าทำประโยชน์ หรือไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในระเบียบที่อธิบดีกำหนดให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเพิกถอนการอนุญาตนั้น

(ความในมาตรา 16 ทวิ เพิ่มเติมตามความในมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 16 ตริ ในกรณีที่บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตตามมาตรา 16 ทวิ ถึงแก่ความตาย ให้บุคคลในครอบครัวซึ่งอาศัยอยู่กับผู้ได้รับอนุญาต มีสิทธิอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไปได้ แต่ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับตั้งแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

ถ้าสามี ภรรยา บุตรคนใดคนหนึ่ง หรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งอาศัยอยู่กับผู้ได้รับอนุญาต และผู้ได้รับอนุญาตได้ระบุไว้เป็นหนังสือ ตามแบบที่อธิบดีกำหนดให้เป็นผู้สืบทิตและหน้าที่ของตน

ประสงค์จะอยู่อาศัย หรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นต่อไป ให้ยื่นคำขออนุญาตต่ออธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่ผู้ได้รับอนุญาตถึงแก่ความตาย

เมื่อได้ยื่นคำขออนุญาตตามวรรคสองแล้ว ให้บุคคลตามวรรคหนึ่งอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ต่อไปได้ตามที่อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายอนุญาต

(ความในมาตรา 16 ตรี เพิ่มเติมตามความในมาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528)

มาตรา 17 เพื่อประโยชน์ในการศึกษา หรือวิจัยทางวิชาการ อธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือแก่กระทรวง ทบวง กรม หรือบุคคลอื่นใด ให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดในเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ ตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยอนุมัติรัฐมนตรีและเมื่อรัฐมนตรีเห็นสมควรจะตั้งยกเว้นค่าธรรมเนียม ค่าภาคหลวง และค่าบำรุงป่าก็ได้

มาตรา 18 (ดูในตารางองค์ประกอบของความผิดข้อ 4)

มาตรา 19 เพื่อประโยชน์ในการควบคุม ดูแล รักษาและบำรุงป่าสงวนแห่งชาติ อธิบดีมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

มาตรา 20 ในกรณีที่ป่าสงวนแห่งชาติใด มีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมตามมาตรา 16 ทวิ ให้อธิบดีโดยอนุมัติรัฐมนตรีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือ ให้บุคคลหนึ่งบุคคลใด ทำการบำรุงป่า หรือปลูกสร้างสวนป่า หรือ ไม้ยืนต้นในเขตป่าเสื่อมโทรมได้ ภายในระยะเวลาตามเงื่อนไขที่กำหนดในหนังสืออนุญาตแต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้เกิน 2,000 ไร่ ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี

รัฐมนตรีอาจกำหนดให้ผู้รับอนุญาตเสียค่าตอบแทนให้แก่รัฐบาลได้ตามจำนวนที่เห็นสมควร โดยประกาศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(ความในมาตรา 20 ถูกยกเลิกตามความในมาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 และให้ใช้ความดังปรากฏอยู่ในนี้แทน)

3. ผู้ต้องรับโทษเปรียบเทียบตัวการ

มาตรา 34 ผู้ใดรับไว้ด้วยประการใด ซ่อนเร้น จำหน่าย หรือช่วยพาเอาไปเสียซึ่งไม้เป็นของป่าที่ตนรู้อยู่แล้วว่า เป็น ไม้หรือของป่าที่มีผู้ได้มาโดยการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษเสมือนเป็นตัวการในการกระทำผิดนั้น

4. บทกำหนดโทษอื่น

มาตรา 35 บรรดาไม้ ของป่า เครื่องมือ อาวุธ สัตว์ พาหนะ หรือเครื่องจักรกลใด ๆ ซึ่งบุคคลใช้หรือได้มาโดยการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รับเสียทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงว่าเป็นของผู้กระทำผิด และมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง ปัจจัยทางสังคมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษา จังหวัดลำปาง พบว่ามีงานวิจัยในเรื่องดังกล่าว น้อยมาก และค่อนข้างหายาก มีแต่งานวิจัยที่ใกล้เคียง ดังต่อไปนี้

กลุ่มงานพัฒนายุทธศาสตร์มหาดไทย สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2540) ได้กล่าวถึงผู้นำหมู่บ้านไว้ในรายงานการวิจัยเรื่อง “บทบาท กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เหมาะสมในอนาคต” โดยสรุปว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เหมาะสมในอนาคต จักต้องมีบทบาทที่สำคัญ ประกอบด้วย 2 บทบาท คือ 1) บทบาทที่เป็นอยู่ตามกฎหมาย ได้แก่ บทบาทตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 จำแนกเป็น 6 บทบาท คือ บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการทะเบียนต่าง ๆ ด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และด้านอื่น ๆ ซึ่งปรากฏพบว่าบทบาทที่เป็นอยู่ตามกฎหมายที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปฏิบัติจริงหรือสามารถปฏิบัติได้อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ในทุกด้านคือ บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการทะเบียนต่าง ๆ และด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน 2) บทบาทที่ควรจะเป็นในอนาคต ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้จัดลำดับบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอนาคตตามลำดับความสำคัญดังนี้ ลำดับแรกคือ บทบาทด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย รองลงมาตามลำดับ คือ บทบาทด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการทะเบียนต่าง ๆ และด้านการป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และบทบาทอื่น ๆ

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2531) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตในบางเรื่องค่อนข้างดี และมีความตระหนักในปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น นอกจากนี้ประชาชนและเจ้าหน้าที่ที่มีความพร้อมพอสมควรในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา และสามารถระบุต้นเหตุของปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้

เชาว์วิศ สุตลาภา (2505) กล่าวไว้ว่า กำนันเป็นผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำทางสังคมซึ่งประชาชนเคารพนับถือ และเชื่อถือเป็นอย่างมาก กำนันอาจโน้มน้าวหันเหความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสภาวิจัยแห่งชาติ พบว่าผู้นำท้องถิ่นร้อยละ 60 เห็นว่าราษฎรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำแนะนำหรือเชิญชวน หรือระเบียบของทางราชการ โดยเคร่งครัด และอีกร้อยละ 29 บอกว่า ส่วนใหญ่ปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้าง แต่ถ้าแบ่งราษฎรเป็นกลุ่มคือ กลุ่มที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำท้องถิ่นมีถึงร้อยละ 90 แสดงให้เห็นว่าราษฎรเชื่อถือ และปฏิบัติตามคำแนะนำหรือเชิญ

ชวน หรือระเบียบของทางราชการเสมอซึ่งทำให้ง่ายต่อการที่จะนำความรู้ต่าง ๆ ไปเผยแพร่สู่ประชาชน ส่วนกลุ่มที่ปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำท้องถิ่นร้อยละ 32 แสดงให้เห็นว่าราษฎรส่วนใหญ่เข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าราษฎรส่วนใหญ่ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำท้องถิ่นด้วยความเต็มใจพอสมควร การปฏิบัติตามจึงดำเนินไปด้วยหลักการและเหตุผล

สมบุรณ์ สุขสำราญ (2539) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รากฐานของแผ่นดิน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพ บทบาท และวิเคราะห์ศักยภาพของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศ ซึ่งผลการศึกษาได้สรุปสถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน ได้เป็น 4 ประการ คือ 1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสถานะเจ้าหน้าที่ของรัฐ 2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสถานะตัวแทนของประชาชน 3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสถานะผู้บริหาร/ผู้แทนประชาชนในหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในสถานะของผู้นำของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิบัติของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน มีอิทธิพลเหนือความคิด ความเป็นอยู่และการตัดสินใจของราษฎรลูกบ้าน แต่ปัญหาจุดอ่อนที่สำคัญคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังขาดความรู้ ทั้งในเรื่องของอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องยึดถือปฏิบัติ แม้กระทั่งความรู้ทางหนังสือ (เพราะส่วนใหญ่มีความรู้ระดับ ป. 4) ทำให้การทำงานด้านเอกสารบางเรื่องค่อนข้างมีปัญหาล่าช้า ไม่คล่องตัวเท่าที่ควร มีความไม่สมดุลระหว่างภารกิจที่ได้รับมอบหมายกับคำตอบแทนที่ทางราชการมอบให้ และยังไม่ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายและเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีความสับสนในบทบาท อำนาจหน้าที่ เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะเป็นทั้งตัวแทนของรัฐ และตัวแทนของประชาชน

มนัส สุวรรณ (2531) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การให้ความรู้ความเข้าใจระดับตำบล ในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่าน” ได้ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี อีกทั้งมีความตระหนักต่อปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมค่อนข้างสูงในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหา นอกจากนี้แล้วประชาชนส่วนใหญ่ยังให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่บ้านของตน มีการขอคำปรึกษาหารือ ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้าน เมื่อพิจารณาถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า แม้สื่อประเภทต่าง ๆ มีค่อนข้างจำกัดก็ตาม แต่ก็มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วิทู และโทรทัศน์

อาษา เมฆสวรรค์ (2521) ได้ศึกษาเรื่อง “การปกครองระดับตำบล หมู่บ้านกับความมั่นคงแห่งชาติ” ได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการปกครองระดับตำบล หมู่บ้านที่กำหนดให้ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ปกครองตำบล หมู่บ้านของตนขึ้นมาเอง มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องที่

และสภาพการณ์ของสังคมชนบท ซึ่งราษฎรมีความยึดมั่นในความเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่แล้วเป็นอย่างดี และการจัดระเบียบการปกครองดังกล่าวนับได้ว่าได้ช่วยให้บังเกิดความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติได้มาก เพราะในขณะที่ทางราชการ ไม่อาจจัดเจ้าหน้าที่เข้าไปทำการปกครองได้ทั่วถึง ก็ได้กำหนดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานทำหน้าที่เป็นตัวแทนและเป็นหูเป็นตาของทางราชการ และเป็นผู้นำนโยบายไปแจ้งให้ประชาชนทราบและช่วยอำนวยความสะดวกของรัฐให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านของตน ในขณะเดียวกัน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นตัวแทนของประชาชนในการติดต่อกับทางราชการด้วย การควบคุมดูแลความมั่นคงปลอดภัยของประเทศตามท้องที่ต่าง ๆ ก็กระทำผ่านทางกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นสำคัญ

ในการศึกษาบทวนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับเรื่องนิเวศวิทยามนุษย์ การอนุรักษ์ ผู้นำท้องถิ่น การรับรู้ ความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายป่าไม้ เพื่อนำมาศึกษาว่าปัจจัยทางสังคมที่แตกต่างกัน ได้แก่ ระดับการศึกษา ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน อย่างไรในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในด้านให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ด้านการดูแลและรับฝากของกลางที่ยึดได้ และอยู่ในระหว่างดำเนินคดี ด้านการดูแลรักษาป่าคุ้มครองและป่าสงวนของทางราชการ ด้านการช่วยเหลือ ตรวจสอบและห้ามปรามราษฎรมิให้แผ้วถางป่าหวงห้าม ตลอดจนการลักลอบตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต และด้านการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษายังพบปัญหาและอุปสรรคในเรื่อง ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎระเบียบ มาตรการ กฎหมายป่าไม้ และขาดจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัญหากฎหมายอำนวยความสะดวกแก่ผู้กระทำผิดปัญหา การขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงปัญหาความขัดแย้งกันเองของกลุ่มราษฎร และระหว่างราษฎรกับกลุ่มผู้นำ

2.7 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน นับได้ว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในฐานะผู้นำหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามภารกิจตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐที่จะต้องดูแล ในพื้นที่ ตำบล หมู่บ้านที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้งการปฏิบัติตามภารกิจในฐานะผู้บริหาร หรือตัวแทนของประชาชน ที่จักต้องมีหน้าที่รับและยอมรับผิดชอบตามที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนด และหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ก็จำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับหน่วยงาน กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน นับได้ว่ามีความสำคัญต่อการบริหารงานส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในฐานะผู้นำหมู่บ้าน จึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ

ข้อบังคับต่าง ๆ ในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐที่จะต้องดูแล ในพื้นที่ ตำบล หมู่บ้านที่ตนรับผิดชอบ รวมทั้ง การปฏิบัติภารกิจในฐานะผู้บริหาร หรือตัวแทนของประชาชน ที่จำเป็นต้องมีหน้าที่รับและความรับผิดชอบ ตามที่กฎหมายนั้น ๆ กำหนด และหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ก็จำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ของ กรมป่าไม้ที่อยู่ในพื้นที่รวมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ช่วยเหลือร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าไม้ 2) ดูแล และรับฝากของกลางที่ยึดได้ และอยู่ในระหว่างดำเนินคดี 3) ดูแลรักษาป่าคุ้มครอง และป่าสงวนของทางราชการ 4) ช่วยเหลือ ตรวจสอบ และห้ามปรามราษฎรไม่ให้แผ้วถางป่าหวงห้าม ตลอดจนการลักลอบตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต 5) ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ดังนั้นในการศึกษาคำสั่งนี้ผู้ศึกษาจึงศึกษาว่าปัจจัยทางสังคม ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งถือเป็นตัวแปรอิสระ มีต่อหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือเป็นตัวแปรตามของการศึกษาว่ามีผลอย่างไรบ้าง รวมทั้งศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน

การศึกษาคำสั่งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดไว้ดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

